

Anayasa'da Liderlik Konumu - 6 /Feb/ 2010

Kanun açısından rehberlik

İran İslam cumhuriyeti anayasasında rehberlikle ilgili maddeler:

- Madde 2: İslam cumhuriyeti.
Madde 5: Adil ve takvalı Velayet-i fakih.
Madde 57: İslam cumhuriyetinde egemen olan erkler.
Madde 60: Yürütme erki.
Madde 91: Anayasayı kollama ve koruma konseyi.
Madde 107: Rehberin bilgelerce seçilmesi.
Madde 109: Rehberin şartları ve özellikleri.
Madde 110: Rehberin görev ve yetkileri.
Madde 111: Rehberin vefatı, görevden ayrılması veya azledilmesi.
Madde 112: Nizamın maslahatını belirleme kurumu.
Madde 113: Cumhurbaşkanı.
Madde 131: Cumhurbaşkanı'nın vefatı, azledilmesi veya istifa etmesi.
Madde 142: Rehberin, cumhurbaşkanının ve yetkililerin mal varlığı.
Madde 157: Yargı erki başkanı.
Madde 175: İran İslam cumhuriyeti radyo televizyon kurumu.
Madde 177: Anayasayı gözden geçirme.

Madde 2:

İslam cumhuriyeti aşağıda belirlenen;

1. Yegâne Allah'a (Lailahailallah) ve O'nun hâkimiyeti ve şeriatı'nın O'na mahsus olduğuna ve O'nun emirlerine teslim olmaya,
2. İlahi vahiy ve onun yasaların beyanında temelli rol ifa ettiğine,
3. Mead ve onun insanların yüce Allah'a doğru erdemlilik sürecindeki yapıcı rolüne,
4. Yaradılış ve şeriatte Allah'ın adaletine,
5. İmamet ve sürekli rehberlik ve onun İslam inkılâbının sürekliliğindeki temelli rolüne,
6. İnsanların kerameti ve yüce değerine ve onun yüce Allah'a karşı sorumluluk çerçevesinde özgürlüğüne ki bu sorumluluk:
 - a. Kitap ve masumların (sa) sünnetine göre tüm şartlara sahip olan fakihlerin sürekli içtihadı,
 - b. Modern beşeri bilim, teknoloji ve deneyimlerden yararlanmak ve gelişmesi için çalışmak,
 - c. Her türlü zalimliği, zulme boyun eğmeyi ve sultacılığı ve sultacılığa boyun eğmeyi reddetmekten ibarettir.İlkelere iman ederek eşitlik, adalet, siyasi ve iktisadi ve sosyal ve kültürel bağımsızlığı ve milli dayanışmayı temin eder.

Madde 5:

Hız. Veli-yi Asr (sa)'in gaybeti döneminde İran İslam cumhuriyetinde Velayet-i Emr ve ümmetin imameti adil, takvalı, çağının gereğini bilen, cesur, yönetici ve tedbirci fakihin boyunadır ki 107. maddeye göre bu sorumluluğu üstlenir.

Madde 57:

İran İslam cumhuriyetinde egemen olan erkler yasama erki, yürütme erke ve yargı erkinden ibarettir ve bu yasanın sonraki maddelerine göre velayet-i mutlakı emr ve ümmetin imametinin gözetimi altında görevlerini yürütür. Bu erkler birbirinden bağımsızdır.

Madde 60:

Yürütme erkinin görevleri bu yasada doğrudan rehber devredilenlerin dışında cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulunca yürütülür.

Madde 91:

İslam ahkâmı ve anayasanın, İslami şura meclisinin kararlarının onlara aykırılık arz etmemesi bakımından korunmaları amacıyla, anayasayı kollama ve koruma konseyi adında bir konsey aşağıda belirlenen üyelerle kurulur:

1. Adil ve çağının gereğini ve güncel meseleleri bilen fakihlerden 6 kişi. Bu üyeleri seçmek rehberin görevidir.
2. Çeşitli hukuk alanlarında uzman olan 6 kişi ki bunlar da yargı erki başkanı tarafından İslami şura meclisine sunulan Müslüman hukukçular arasından ve meclis tarafından seçilir.

Madde 107:

Evrensel İslam inkılâbının büyük lideri ve saygıdeğer taklid mercii ve İran İslam cumhuriyetinin kurucusu ki halkın ezici çoğunluğu tarafından mercilik ve rehber olarak tanınan ve benimsenen Hz. Ayetullah-ı-Uzma imam Humeyni (ra)ten sonra rehberi belirlemek, halkın seçtiği bilgelerin görevidir.

Rehberlik bilgeleri 5. ve 109. maddelerde belirtilen şartlara sahip olan tüm fakihlerin hakkında araştırma ve istişarede bulunur ve ne zaman onlardan birinin â'lem, ahkâmı ve fıkhi veya siyasi veya sosyal meseleleri iyi bilen veya halk tarafından benimsenen veya 109. maddede belirtilen özelliklerden birinde seçkin konumu olduğuna kanaat getirecek olursa onu rehber olarak seçer ve aksi takdirde onlardan birini rehber olarak seçer ve ilan ederler.

Bilgelerin seçtiği rehber, Velayet-i Emr olup, bu konumdan doğan tüm sorumlulukları üstlenir.

Rehber, yasalar karşısında ülkenin diğer fertleri ile eşittir.

Madde 109:

Rehberin şartları ve özellikleri:

1. Çeşitli fıkhi konularda fetva verebilecek ilmi salahiyyete sahip olmak,
2. İslam ümmetinin rehberliğini üstlenmek için gereken adalet ve takvaya sahip olmak,
3. Doğru siyasi ve sosyal bakış açısına sahip olmak, tedbirli, cesaretli ve rehberlik için yeterli yöneticilik ve güç özelliğine sahip olmak.

Yukarıda belirlenen şartlara sahip olanların sayısı birden fazla ise fıkhi ve siyasi bakışı daha güçlü olan önceliklidir.

Madde 110:

Rehberin görev ve yetkileri:

1. Nizamın maslahatını belirleme kurumu ile istişarede bulunduktan sonra İran İslam cumhuriyetinin genel politikalarını belirlemek,
2. Nizamın genel politikalarının iyi bir şekilde uygulanmasını gözetlemek,
3. Referandum kararı vermek,
4. Silahlı kuvvetlerin başkomutanlığını üstlenmek,
5. Savaş ve barış ilanı etmek ve güçleri seferber etmek,
6. Aşağıda belirlenen görevlere atama yapmak, azletmek ve istifalarını kabul etmek:
 - a. Anayasayı kollama ve koruma konseyinin fakih üyeleri,
 - b. Yargı erkinin en yüksek yetkilisi,

- c. İran İslam cumhuriyeti radyo televizyon kurumu başkanı,
- d. Genelkurmay başkanı,
- e. İslam inkılâbı muhafızlar ordusu başkomutanı,
- f. Askeri ve güvenlik güçlerinin üst düzey komutanları,
7. Üçlü erkin ihtilaflarını gidermek ve ilişkilerini düzenlemek
8. Normal şekilde çözümlenemeyen nizamın sorunlarını nizamın maslahatını belirleme kurumu aracılığı ile çözümlmek,
9. Halkın seçmesinden sonra, cumhurbaşkanlığı görevini onaylamak. Cumhurbaşkanlığı adaylarının bu yasada belirtilen şartlara sahip olma bakımından salahiyetleri seçimlerden önce anayasayı kollama ve koruma konseyi ve ilk dönemde rehberce onaylanması gerekir.
10. Cumhurbaşkanını ülkenin maslahatını gözeterek ve Yargıtay'ın cumhurbaşkanının yasal görevinden saptığına dair kararı veya İslami şura meclisinin 89. maddeye göre kifayetsizliğine karar vermesini dikkate alarak azletmek.
11. Yargı erki başkanının önerisi ve İslami ilkeler çerçevesinde mahkûmları affetmek veya cezalarını hafifletmek. Rehber bazı görev ve yetkililerini başkalarına devredebilir.

Madde 111:

Eğer rehber yasal görevlerini yerine getirmekten aciz kalır veya 5. ve 109. maddelerde belirtilen şartlardan birinden yoksun kalacak olur veya baştan bazı şartlara sahip olmadığı anlaşılırsa, görevinden alınır.

Bu durumu tespit etme yetkisi 108. maddede belirtilen söz konusunu bilgelerin boynunadır. Rehberin vefat etmesi veya görevden çekilmesi veya azledilmesi durumunda bilgelerin en kısa zamanda yeni rehberi belirlemek ve ilan etmekle görevlidir. Yeni rehber belirleninceye dek cumhurbaşkanı, yargı erki başkanı ve nizamın maslahatını belirleme kurumunun seçtiği anayasayı kollama ve koruma konseyinden bir fakihden oluşan bir konsey, geçici olarak tüm rehberlik görevlerini üstlenir ve eğer bu süre içinde onlardan her hangi birisi her hangi bir nedenden ötürü görevini yerine getiremeyecek olursa nizamın maslahatını belirleme kurumunun kararı ve fakihlerin çoğunluğu korunmak kaydıyla bir başkası konseyde onun yerini alır.

Bu konsey 110. maddenin 1,3,5,10. fıkraları ve 6. fıkranın 'd', 'h' ve 'v' bölümlerinde kaydedilen görevleri, nizamın maslahatını belirleme kurumu üyelerinin dörtte üçünün onayının ardından, yerine getirir.

Eğer rehber hastalık veya her hangi bir olaydan ötürü geçici olarak rehberlik görevini yerine getiremeyecek olursa, bu süre içinde bu madde içinde sözü edilen konsey onun görevini üstlenir.

Madde 112:

Nizamın maslahatını belirleme kurumu, İslami şura meclisinin kararlarının anayasayı kollama ve koruma konseyi şeriate veya anayasaya aykırı bulduğu durumlarda ve meclisin de nizamın maslahatını gözeterek anayasayı kollama ve koruma konseyinin isteğini karşılamadığı durumunda ve rehberin talepte bulunduğu durumlarda istişare vermek ve bu yasada belirlenen diğer görevlerini yerine getirmek üzere rehberin emri ile kurulur.

Bu kurumun daimi ve değişken üyelerini rehber belirler.

Kurumla ilgili kurallar üyelerce hazırlanıp rehberin onayına sunulur.

Madde 113:

Rehberden sonra cumhurbaşkanı ülkenin en üst düzey resmi yetkilisidir ve doğrudan rehberle ilgili görevlerin dışında yürütme erki başkanlığı ve anayasayı uygulamaktan sorumludur.

Madde 131:

Cumhurbaşkanının vefatı, azledilmesi, istifası, iki aydan fazla süren yokluğu veya hastalığı durumunda veya cumhurbaşkanlığı görev süresinin bitmesine karşın yeni cumhurbaşkanının bazı engeller yüzünden seçilememesi durumunda veya buna benzer durumlarda, cumhurbaşkanlığı birinci yardımcısı rehberin onayı ile cumhurbaşkanının

yetki ve sorumluluklarını üstlenir ve meclis başkanı, yargı erki başkanı ve cumhurbaşkanı birinci yardımcısından oluşan bir konsey, en geç 50 gün içinde yeni cumhurbaşkanının seçilmesi için gereken tedbirleri alması gerekir. Cumhurbaşkanı birinci yardımcısının vefat etmesi veya başka durumların görevini yerine getirmesini engellemesi durumunda veya cumhurbaşkanı birinci yardımcısının olmaması durumunda rehber bir başkasını onun yerine ataması gerekir.

Madde 142:

Rehberin, cumhurbaşkanının, cumhurbaşkanı yardımcılarının, bakanların ve eşlerinin ve çocuklarının görevden önce ve sonra mal varlıkları haksız yere artmadığını belirlemek için yargı erki başkanınca araştırılır.

Madde 157:

Yargı erkinin tüm yargı, idari ve icra işlerindeki sorumluluklarını yerine getirmek üzere rehber, yargı işinin ehli olan adil, yönetici ve tedbirli bir müçtehid 5 yıllık bir süre için yargı erki başkanı olarak atar ki yargı erkinin en üst düzey yetkilisidir.

Madde 175:

İran İslam cumhuriyeti radyo televizyon kurumunda ifade özgürlüğü ve düşüncelerin yayını, İslami ilkeler ve ülke maslahatına uygun olarak temin edilmelidir.

İran İslam cumhuriyeti radyo televizyon kurumu başkanını atamak ve azletmek, rehberin görevidir ve cumhurbaşkanı, yargı erki başkanı ve İslami şura meclisi temsilcilerinden (her biri iki temsilci) oluşan bir konsey, bu kurumun çalışmalarını gözetler.

Kurumun biçimi ve yönetim biçimi ve gözetimini yasalar belirler.

Madde 177:

İran İslam cumhuriyeti anayasasının zaruri durumlarda yeniden gözden geçirilmesi aşağıda belirlenen şekilde gerçekleşir.

Rehber nizamın maslahatını belirleme kurumu ile istişarede bulunduktan sonra cumhurbaşkanına hitaben verdiği hükümde anayasayı düzeltme veya ekleme konularını aşağıda belirlenen üyelerden oluşan anayasayı gözden geçirme konseyine önerir:

1. Anayasayı kollama ve koruma konseyi üyeleri,
2. Üçlü erkin başkanları,
3. Nizamın maslahatını belirleme kurumunun daimi üyeleri,
4. Bilgeler meclisinin 5 üyesi,
5. Rehberin seçtiği 5 kişi,
6. Bakanlar kurulundan 3 kişi,
7. Yargı erkinden 3 kişi,
8. İslami şura meclisinden 10 kişi,
9. Akademisyenlerden 3 kişi.

Çalışma yöntemi ve seçim niteliği ve şartlarını yasalar belirler.

Konseyin kararları rehberin onay ve imzasından sonra halkoyuna sunularak oylamaya katılan katılımcıların mutlak çoğunluğu tarafından onaylanması gerekir.